

<https://doi.org/10.31891/2307-5740-2024-336-48>

УДК 631.162

ЗДИРКО Наталія

Вінницький національний аграрний університет

<https://orcid.org/0000-0001-5968-3502>

e-mail: inna@gmail.com

ФІЛПОВА Олександра

Вінницький національний аграрний університет

<https://orcid.org/0009-0005-8722-8992>

e-mail: sasha1236f@gmail.com

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОЇ УПРАВЛІНСЬКОЇ ЗВІТНОСТІ У МОЛОЧНОМУ СКОТАРСТВІ

Сучасний стан молочного скотарства в Україні характеризується низкою проблем, серед яких особливо гостро стоїть питання ефективності управління виробництвом. Недостатньо розвинена система внутрішньої управлінської звітності є одним з ключових факторів, що стримують розвиток галузі.

Встановлено актуальність проблеми браку чітких правил у формуванні системи внутрішньої управлінської звітності у молочному скотарстві. Розглянуто основні тенденції та проблеми розвитку молочної галузі України.

Проаналізовано роль управлінського обліку у зменшенні витрат на вирощування молочного скотарства. Узагальнено основні вимоги щодо внутрішньої управлінської звітності сільського господарства.

Ключові слова: управління витратами, молочне скотарство, управлінський облік, внутрішня звітність, витрати виробництва.

ZDYRKO Nataliya, FILIPOVA Oleksandra

Vinnitsia National Agrarian University

FORMATION OF AN INTERNAL MANAGEMENT REPORTING SYSTEM IN DAIRY FARMING

The current state of dairy farming in Ukraine is characterized by a number of problems, among which the issue of production management efficiency is particularly acute. The underdeveloped system of internal management reporting is one of the key factors hindering the development of the industry.

The relevance of the problem of lack of clear rules in the formation of an internal management reporting system in dairy farming is established. The main problems and statistics of the reduction in the number of cattle are considered, the tendency to reduce the number of cattle in percentage terms is calculated.

The number of cattle is presented, taking into account farms of all categories, enterprises and households for the years 2010-2024 as of January 1.

It is noted that internal reporting is a necessary tool for successful enterprise management, which provides management with reliable and timely information about business activities, allows to investigate the causes of errors and ways to correct them.

It was determined that the Internal management reporting of dairy cattle breeding and agricultural production is not regulated by normative and legislative acts, therefore its form and content is determined by each enterprise independently, depending on the field of production.

A modern system of internal reporting will help Ukrainian milk producers to improve product quality and production efficiency, which, in turn, will make them more competitive on the market. Regular data analysis will allow identifying and eliminating problems, and detailed information about production processes will ensure compliance of products with modern standards. The role of management accounting in reducing the cost of dairy farming is analyzed. The basic requirements for internal management reporting in agriculture are summarized.

The results of the study can be used to develop recommendations for improving management systems on dairy farms and increasing their competitiveness. The introduction of standardized forms of internal reporting in dairy farming is a key factor in improving the efficiency of the industry's management. The proposed organizational solutions will ensure better and more timely reporting, which, in turn, will facilitate informed management decisions.

Key words: cost management, dairy farming, management accounting, internal reporting, production costs.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ

ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Сучасний розвиток аграрного сектору, зокрема молочного скотарства, залежить від ефективних інструментів управління. Адже саме вони дозволяють забезпечити стабільний розвиток та конкурентоспроможність підприємства в умовах сьогодення. Ключовим інструментом управління є система внутрішньої управлінської звітності. Перш за все, внутрішня звітність надає своєчасну, достовірну та релевантну інформацію стосовно підприємства внутрішнім користувачам для того, щоб вони могли ефективно та своєчасно приймати управлінські рішення.

Формування системи внутрішньої управлінської звітності у молочному скотарстві стикається з низкою проблем, таких як: відсутність регламентованих стандартів звітності для молочного скотарства; недостатня адаптація управлінської звітності до специфіки даної галузі. Наявність цієї системи є ключовим елементом у реалізації стратегічного управління розвитком молочного скотарства в сільськогосподарських

підприємствах. Це обумовлює необхідність дослідження та розробки форм внутрішньої управлінської звітності та методів її формування з урахуванням специфіки молочного скотарства.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Теоретичні засади формування внутрішньої управлінської звітності на підприємствах різних сфер діяльності досліджували Безверхий К. В.[3], Кузнецова С.А.[7], Куцик П.О.[8], Нагірська К.С., Нападівська Л.В., Позов А. Х.[9], Король С. Я.[6], Озеран В.О. та інші. Проблеми формування та використання звітності в галузі молочного скотарства, в основному, в плані обліку витрат, вивчали Вільчинська Н.Л.[4], Качалай В. В.[5], Телегіна А. В.[10], Травінська С.[11] та інші. Зважаючи на значні досягнення науковців в галузі управлінського обліку, питання розробки типових форм звітності для молочних господарств залишається відкритим. Потребує подальшого дослідження питання визначення оптимального набору показників, структури звітності та частоти її складання.

ВИДІЛЕННЯ НЕВИРШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ СТАТТЯ

Відсутність типових форм внутрішньої управлінської звітності підприємств галузі молочного скотарства, що ускладнює ефективне управління підприємствами.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

На основі вивчення галузевих особливостей молочного скотарства, надати практичні рекомендації щодо розробки та впровадження типових форм внутрішньої управлінської звітності для забезпечення інформаційних потреб управління виробництвом у молочному скотарстві.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Молочне скотарство - одна з провідних галузей тваринництва України, призначення якої - забезпечення виробництва молочних продуктів в обсягах, які відповідають нормам державної продовольчої безпеки, та розширення експортного потенціалу вітчизняної економіки [12].

В період повномасштабного вторгнення відбувся економічний спад в Україні та як наслідок, збільшилась інфляція, підвищилась вартість використання енергоресурсів, що негативно відобразилось на результативності в аграрному секторі (табл. 1).

Таблиця 1

Кількість великої рогатої худоби з урахуванням господарств усіх категорій, підприємств та господарства населення за 2010-2024 роки станом на 1 січня

Роки	Господарства усіх категорій, тис. голів	Підприємства, тис. голів	Господарства населення, тис. голів
2010	4826,7	1627,1	3199,6
2011	4494,4	1526,4	2968,0
2012	4502,6	1517,8	2984,8
2013	4708,8	1512,8	3196,0
2014	4602,3	1435,7	3166,6
2015	3983,9	1314,1	2669,8
2016	3838,5	1279,7	2558,8
2017	3682,3	1213,9	2468,4
2018	3530,8	1166,6	2364,2
2019	3339,3	1138,2	2201,1
2020	3117,7	1049,1	2068,6
2021	2874,0	1008,4	1865,6
2022	2662,8	1003,4	1659,4
2023	2307,1	942,1	1365,0
2024	2156,2	919,8	1236,4

Джерело: сформовано автором на основі [1].

Зменшення поголів'я великої рогатої худоби (ВРХ) в Україні за період з 2010 до 2024 років є тривожним сигналом, який свідчить про серйозні проблеми в аграрному секторі країни. Провівши аналіз даної таблиці, можна прослідкувати, що показник кількості поголів'я ВРХ господарств усіх категорій зменшився на 44,7% у 2024 р. порівняно з 2010 р., відповідно показник сільськогосподарських підприємств знизився на 56,5%, а господарств населення – на 38,4%. Основними причинами, які негативно вплинули на дану галузь були: загибель працівників, знищеної інфраструктури та поголів'я корів, блекаути та дефіцит палива, зростання цін на корми та паливо, логістичні проблеми, тощо.

Багато фермерів утримуються від збільшення поголів'я ВРХ в умовах воєнного часу і дефіциту обігових коштів. Утримання ВРХ стає дорожчим через зменшення рентабельності виробництва молока і зростання витрат на підготовку кормів, дизельне паливо та електроенергію.[2]. Таким чином, формування

системи управлінського обліку відіграє важливу роль у забезпеченні інформаційних потреб оперативного управління менеджменту підприємств молочного скотарства завдяки таким аспектам (рис. 1).

Рис.1. Роль управлінського обліку у зменшенні витрат на вирощування молочного скотарства

Джерело: власна розробка

Складовою управлінського обліку є внутрішня звітність, яка забезпечує керівництво достовірною та своєчасною інформацією про об'єкти управління, дозволяє виявити вузькі місця у виробничому процесі та оперативно внести корективи.

Вимоги до побудови внутрішньої управлінської звітності є напрацьовані наукою і практикою (табл. 2).

Таблиця 2

Основні вимоги щодо внутрішньої управлінської звітності сільського господарства.

Визначення	Характеристика
Доцільність	інформація повинна бути актуальною і відповідати практичним потребам фермера;
Точність і об'єктивність	контент управлінської звітності не повинен містити суб'єктивної думки виконавця чи особистих оцінок експерта, тим паче якщо вони не обґрунтовані відповідними фактами;
Оперативність звітності	повинна подаватися в терміни, які забезпечать своєчасність прийняття фермером управлінських рішень;
Універсальність та стислість	в управлінській звітності не повинно бути надмірної чи зайвої інформації. Звітні форми мають бути максимально спрощені.
Адресність	інформація повинна відповідати потребам конкретного користувача, відповідати рівню його підготовленості до сприйняття і уповноваженням в ієрархії підприємства.

Джерело: сформовано автором на основі [13].

Внутрішня звітність може містити інформацію, як про фінансові результати процесів, підрозділів, так і дані про виробничі процеси молочного скотарства та якість продукції.

Внутрішня управлінська звітність молочного скотарства та сільськогосподарського виробництва не регулюється нормативними та законодавчими актами, тому її форма та зміст визначається кожним підприємством самостійно, залежно від галузі виробництва.

Пропонуємо практичні рекомендації, які допоможуть вирішити проблему формування внутрішньої управлінської звітності (табл. 2).

Таблиця 2

Етапи формування типових форм внутрішньої управлінської звітності підприємств галузі молочного скотарства

Етапи	Характеристика
Створення робочої групи	- визначення складу робочої групи по формуванню типових форм внутрішніх управлінських звітів (представники молочних підприємств різного масштабу, науковці, експерти з бухгалтерського обліку та фінансів, представники державних органів); - розробити пропозиції щодо структури та змісту звітності, визначити ключові показники ефективності виробничих бізнес-процесів, розробити методику збору та обробки даних.
Аналіз існуючої практики	- провести детальний аналіз систем звітності, що використовуються в різних молочних господарствах, виявити їхні переваги та недоліки; - визначити, інформаційні потреби для ефективного управління молочним господарством (виробництво молока, витрати на корм, продуктивність тварин, фінансові результати тощо).
Розробка концепції внутрішньої управлінської звітності	- визначити структуру звітності, включаючи обов'язкові розділи та показники; - визначити оптимальну періодичність складання звітів (щомісячно, щоквартально, щорічно).
Вибір ключових показників ефективності (КПЕ)	- сформувати систему КПЕ, які найбільш точно відображають особливості молочного виробництва та дозволяють оцінити ефективність роботи підприємства; - забезпечити баланс між фінансовими та нефінансовими показниками; - вибрати КПЕ, які можна порівнювати між різними підприємствами.
Розробка типових форм внутрішньої управлінської звітності	- створити типові форми звітності, які будуть корисні для використання на підприємствах галузі молочного скотарства; - передбачити можливість адаптації форм звітності до специфіки окремих підприємств; - розробити електронні форми звітності для спрощення обробки даних.
Впровадження внутрішньої управлінської звітності	- впроваджувати типові форми поетапно, починаючи з найбільш важливих розділів звітності; - провести навчання персоналу господарств молочного скотарства з питань використання нових форм; - забезпечити консультаційну підтримку підприємств на етапі впровадження.
Контроль та оцінка	- регулярно оцінювати ефективність роботи системи звітності; - збирати відгуки від користувачів стандартів та вносити необхідні корективи.

Джерело: власна розробка

Виділимо переваги впровадження уніфікованих типових форм внутрішньої управлінської звітності підприємств галузі молочного скотарства (рис. 2).

Рис.2. Переваги впровадження уніфікованих форм внутрішніх управлінських звітів

Джерело: власна розробка

Впровадження типових форм внутрішньої управлінської звітності в галузі молочного скотарства є складним і тривалим процесом, який вимагає спільних зусиль держави, бізнесу та наукової спільноти. Однак, результатом цих зусиль стане підвищення ефективності управління молочною галуззю.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Вивчено сучасний стан молочного скотарства в Україні виявив відсутність єдиних стандартів та методики формування внутрішньої управлінської звітності. Це призводить до того, що кожне підприємство розробляє власну систему звітності, що ускладнює порівняння результатів, обмін досвідом та впровадження ефективних практик.

Українське молочне скотарство сьогодні переживає складний період, що характеризується стрімким скороченням поголів'я великої рогатої худоби та зниженням рентабельності виробництва.

Одним із ключових інструментів підвищення ефективності молочного виробництва є впровадження сучасних систем внутрішньої управлінської звітності. Відсутність чітких стандартів та методики у цій галузі є серйозною проблемою. Ефективна система звітності дозволить фермерам отримувати детальну

інформацію про фінансовий стан підприємства, продуктивність тварин, витрати на виробництво та інші важливі показники, що в свою чергу сприятиме прийняттю обґрунтованих управлінських рішень.

Впровадження сучасної системи внутрішньої звітності дозволить українським виробникам молока підвищити ефективність управління та конкурентоспроможність. Завдяки отриманню оперативної, регулярної інформації про виробничі бізнес-процеси у необхідних для управління розрізах менеджмент матиме змогу виявити слабкі місця та приймати оперативні управлінські рішення щодо усунення проблем. Крім того, детальна інформація про виробничі процеси дозволить забезпечити високу якість продукції, що відповідає вимогам сучасних споживачів.

Запропоновано організаційні рішення, які сприятимуть підвищенню якості та оперативності підготовки внутрішньої звітності, що, в свою чергу, дозволить приймати більш обґрунтовані управлінські рішення. Впровадження типових форм внутрішньої управлінської звітності в молочному скотарстві – це довготривала стратегія, яка вимагає координації зусиль різних сторін. Однак, саме завдяки спільним діям ми зможемо досягти значного підвищення ефективності управління галуззю.

Література

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 15.10.2024)
2. Офіційний сайт Асоціації виробників молока URL: <https://avm-ua.org/uk/post/oznaki-stabilizacii-v-ukraini-spovilnuutsa-tempi-skorocenna-pogoliva-vrh> (дата звернення 19.10.2024)
3. Безверхий К. В. Формування внутрішньогосподарської (управлінської) звітності підприємства. *Економіка: теорія та практика*. 2015. № 2. С. 49-55.
4. Вільчинська Н. Л. Формування структури капіталу молокопереробних підприємств. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2015. № 1. С. 183-188.
5. Качалай В. В. Облік і аналіз витрат виробництва на молокопереробних підприємствах. *Актуальні проблеми економіки*. 2015. № 1. С. 451-456.
6. Король С. Я. Управлінська звітність: сутність і алгоритм формування. *Бізнес Інформ*. 2014. № 7. С. 325-331
7. Кузнецова С. А. Інтегрована управлінська звітність: глобальні виклики та локальні рішення в епоху ноосфери. *Економічний нобелівський вісник*. 2014. № 1(7). С. 270–279.
8. Куцик П. О. Сучасне трактування, склад і особливості формування управлінської звітності підприємства. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка"*. 2014. № 797. С. 248-254.
9. Позов А. Х. Формування внутрішньогосподарської (управлінської) звітності промислових підприємств. 2013. С. 22.
10. Телегіна А. В. Особливості побудови системи обліку витрат виробництва на підприємствах молочної промисловості. *Управління розвитком*. 2014. № 9. С. 98-101.
11. Травінська С. Особливості ведення обліку поточних зобов'язань на молокопереробних підприємствах. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2014. № 4. С. 11-18.
12. Офіційний сайт Верхової Ради України. Міністерство аграрної політики України. Наказ від 10.12.2007 N 886/128 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0886555-07#Text> (дата звернення 19.10.2024)
13. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: наказ від 28.02.2013 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text> (дата звернення 19.10.2024)

References

1. Official website of the State Statistics Service of Ukraine. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (application date 10/15/2024)
2. The official site of the Association of Milk Producers URL: <https://avm-ua.org/uk/post/oznaki-stabilizacii-v-ukraini-spovilnuutsa-tempi-skorocenna-pogoliva-vrh> (application date 10/19/2024)
3. Bezverkyh K. V. Formation of intra-economic (management) reporting of the enterprise. *Economics: theory and practice*. 2015. No. 2. P. 49-55.
4. Vilchynska N. L. Formation of the capital structure of milk processing enterprises. *Economy. Management. Business*. 2015. No. 1. P. 183-188.
5. Kachalaj V. V. Accounting and analysis of production costs at milk processing enterprises. *Actual problems of the economy*. 2015. No. 1. P. 451-456.
6. Korol S. Ya. Management reporting: essence and algorithm of formation. *Business Inform*. 2014. No. 7. P. 325-331
7. Kuznetsova S. A. Integrated management reporting: global challenges and local solutions in the era of the noosphere. *Economic Nobel Herald*. 2014. No. 1(7). P. 270–279.
8. Kutsik P. O. Modern interpretation, composition and features of the formation of management reporting of the enterprise. *Bulletin of the Lviv Polytechnic National University*. 2014. No. 797. P. 248-254.
9. Lawsuit A. Kh. Formation of intra-economic (management) reporting of industrial enterprises. 2013. S. 22.
10. Telegina A. V. Peculiarities of construction of the production cost accounting system at enterprises of the dairy industry. *Development management*. 2014. No. 9. P. 98-101.
11. Travinska S. Peculiarities of keeping records of current liabilities at milk processing enterprises. *Accounting and auditing*. 2014. No. 4. P. 11-18.
12. Official website of the Verkhovna Rada of Ukraine. Ministry of Agrarian Policy of Ukraine. Order dated 10.12.2007 N 886/128 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0886555-07#Text> (application date 10/19/2024)
13. National regulation (standard) of accounting 1 "General requirements for financial reporting": order dated February 28, 2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text> (application date 10/19/2024)